

Okul Öncesi Dönemdeki İki Dilli/ Çok Dilli Çocukların Dil Kazanım Süreci

Zeliha Yazıcı*

Binnur Genç İlter**

Özet: Erken çocukluk döneminde birden fazla dil kazanımı üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, “iki ya da çok dillilik” kavramının sosyoloji, psikoloji, pedagoji, antropoloji ve dilbilim gibi disiplinlere konu olduğu ve her bir disiplinde farklı boyutlardan incelenmekte olduğu görülür. Bu çalışmada erken çocukluk döneminde iki dilliliğin gelişimsel süreçleri dilbilimsel açıdan incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İki dillilik, çok dillilik, iki dilli çocuklar, dilbilim, dil kazanımı.

The Language Acquisition Process of Bilingual/ Multilingual Pre-School Children

Abstract: When the researches about acquisition of more than one language are examined, we see that bilingualism or multilingualism has occupied the attention of linguists, psychologists, sociologists, pedagogs, anthropologists; each group approaching the phenomenon from its own point of view and in the interests of its own discipline. In this study, development process of bilingualism have been examined from a linguistics perspective.

Key Words: Bilingualism, multilingualism, bilingual children, linguistic, language acquisition.

* Yrd.Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği
Anabilim Dalı, ANTALYA. z.zeliha@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, ANTALYA bgilter@akdeniz.edu.tr

Giriş

Dil, içinde yaşanılan topluma uyumda en önemli araçtır. Bireyler topluma uyum sürecinde anlatmak istediklerini tam ve doğru anlatabilmek ve iletişim kurabilmek için dilin temel becerileri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine gereksinim duymaktadır. Bu beceriler, bireylerin topluma uyumda en büyük problemlerden biri olan iletişimsizliği ortadan kaldıracabilecek becerilerdir.

Düşünme ve iletişim aracı olan dil, aynı zamanda öğrenme ve öğretme mekanizmasının da bir aracıdır. Her ülkede eğitim dili olarak kabul edilen resmi bir dil vardır ve ülkeler eğitim öğretim sistemlerini resmi dil üzerine kurmaktadır. Ancak her ülkenin kabul ettiği resmi dilden farklı bir dile sahip olan bireyler, eğitim -öğretim ve sosyal yaşamlarında bu farklılıktan dolayı birtakım sorunları yaşamaktadırlar. Özellikle iki dil arasında kalmış ve her iki dil yönünden de yetersiz olan iki dilli çocuklar için bu sorun daha büyük bir önem taşımaktadır.

İki dilli/çok dilli çocukların akademik başarıları üzerine yapılan araştırma sonuçları, çocukların konuşulan dili anlamasının daha sonraki eğitim yaşantılarında gerekli olan okuma-yazma becerisinin kazanımında önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca konuşulan dilin anlamsal, sesbirim, sözdizim ve biçimbirim gibi dilbilimsel çözümlenmesinin akademik başarının ilk başlangıcı olan okuma- yazmanın kazanılmasında önemli bir unsur olduğu belirtilmektedir.

Bu nedenlerden dolayı bu çalışmada iki dilli/çok dilli çocukların dil kazanım süreçleri incelenerek, iki dilli/çok dilli çocukların dil öğrenim ihtiyaçlarının karşılanmasında okul öncesi dönemden başlayarak eğitim kademelerinde uygulanan ve geliştirilen programlara rehber olabileceği düşünülmüştür.

Okul Öncesi Dönemde İki Dilli/Çok Dilli Çocukların Dil Kazanımları

Dil ve zihin birbirine paralel gelişmektedir. Düşünmek, hatırlamak, kavramak, dikkatini yöneltmek, algılamak gibi tüm zihinsel faaliyetlerde dil vardır. Dil, tüm zihinsel süreçlerle iç içe gelişmektedir. Bu nedenle çocuğun dil gelişimi onun tüm zihinsel gelişimini desteklemektedir.

Bebekler, dünyaya geldiklerinde doğdukları ortamda konuşulan dili edinme potansiyeline sahiptirler. Tüm dünyadaki bebekler doğdukları andan itibaren tüm sesleri çıkarabilme yetisine sahipken, zaman geçtikçe sadece etrafında konuşulan dildeki sesleri tekrar eder hale gelmektedir.

Canlı bir varlık olan dil, her ne kadar karmaşık bir sistem gibi görünse de evresel olarak bir sistemi ve bu sistemin de kullanıldığı kültüre özgü kuralları vardır. Gelişen çağın sonuçları gereği bireyler ana dili yanında birden fazla dil ve her bir dilin de kendine özgü kuralları ile karşı karşıya kalmaktadır.

Okul öncesi dönemde birden fazla dil kazanımı üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde “iki ya da çok dillilik” kavramının sosyoloji, psikoloji,

pedagoji, antropoloji ve dil bilim gibi disiplinlere konu olduğu ve her bir disiplininde farklı boyutlardan incelenmekte olduğu görülür. Örneğin, iki dillilik ya da çok dillilik psikolojide zihinsel boyuttan, sosyolojide kültürel ve toplumsal boyuttan, pedagojide eğitimsel boyuttan ve dilbilimde dilsel yapıların incelenmesi boyutundan ele alınmaktadır.

Dilbilimciler, dilin kaynağına ulaşmak ve dilin karmaşık yapısını öğrenmek için yaptıkları çalışmalarda; çocuk dilinin önemli bir kriter olduğu düşüncesi ile çocukların dil kazanım süreçlerine odaklanmışlardır. Bu noktadan hareketle özellikle de dilbilimciler, ana dilinin kazanımı yanında iki veya daha fazla dilin kazanımının nasıl gerçekleştiği üzerinde yoğunlaşmışlardır. Çocuklarda ana dilinin kazanımı gibi iki dilliliğin kazanımı da dil biliminin ayrı bir çalışma alanını oluşturmuştur.

Okul öncesi dönem iki dillilik üzerine bir çok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalarda iki dilin kazanımında başlangıç yaşına bağlı olarak dil kazanım türlerinin ayırt edici özellikleri, çocuklarda birden fazla dilin kullanılmasının bir kavram karışıklığına neden olup olmayacağı, iki dilli çocukların dil kazanım süreçleri ile tek dilli çocukların dil kazanım süreçleri arasında farklılıklar ya da benzerlikler olup olmadığı gibi noktalar üzerinde yoğunlaşmıştır.

“İki dillilik (bilingualism)”, iki farklı dilde iletişim kurabilme becerisi anlamına gelmektedir. İki dillilik sözcüğünün İngilizce karşılığı olan “Bilingualism” sözcüğü Latince iki anlamına gelen “bi” ve dil bilimi anlamına gelen “lingualism” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşur. İki dilliliğin tanımlanmasında bir ölçüt olarak Bloofield (1933), her iki dilin de iyi şekilde kullanılabilmesi gerektiğini belirtirken, bunun tersine Haugen (1953) ise bunun tersine dilde anlamlı ifadeler ortaya koyabilme noktasında iki dilliliğin başladığını savunur. Diebold (1964) ise iki dilliliğin her iki dilin de bir biriyle temas etmesi ile başladığını belirtir (Romaine 1989:10).

Sosyal dil bilimcilere göre iki ya da çok dillilik, iki veya çok dilin aynı kişi tarafından değişimli olarak kullanılması” olarak tanımlanmaktadır (Watson 1995).

Bir kısım dil bilimci çocuk ya da yetişkinin her iki dili de okuma-yazma, konuşma ve anlama boyutunda ana dili gibi bir düşünme aracı olarak kullanabilecek derecede hâkim olma durumunu olarak kabul ederler. Bir kısım dil bilimci de orta derecede iki farklı dil becerisine sahip olma durumunu “iki veya çok dillilik” kavramı için yeterli olabileceğini savunur (Watson 1995).

Doğdukları andan itibaren iki farklı dilin konuşulduğu ortamda büyüyen çocuklar doğal bir yolla iki dili de edinebilmektedirler. Bazı durumlarda üç ya da dört farklı dil konuşulan aile ortamında büyüyen çocuklar söz konusu olmaktadır. Bu gibi durumlar “çok dillilik (multilingualism)” olarak açıklanmaktadır.

Okul öncesi dönemde iki dilliliğin kazanımı ile ilgili iki farklı görüş vardır:

Birincisi; çocukların doğumdan itibaren her iki dile aynı anda maruz kalması durumunda dillerin aynı anda kazanımıdır. Bu görüşü savunan araştırmacılar özellikle ilk üç yılda beyin gelişiminin çok önemli olduğunu ve bu dönemde çocuktaki iki farklı dil ediniminin daha kolay olduğunu ileri sürmektedirler. İki yaşındaki bir çocuğun beyinde, bir yetişkine oranla daha fazla sinaptik bağlantı olduğunu ve beyindeki bu sinaptik bağlantıların kullanılmadığı zaman kaybedileceğini savunarak erken dönemde çocuğun iki farklı dilin aynı anda kazanımının daha avantajlı olduğu vurgulanmaktadır (Conboy ve Debra 2006: F3; Lee 1996:501).

Okul öncesi dönemde aynı anda iki farklı dilin kazanılması üzerine yapılan araştırmalarda, her iki dilin kendine özgü bir sistemi kendine özgü kuralları olduğu, iki dilli çocukların üç yaşına kadar iki farklı sistemde sesleri, sözcükleri ya da tek kelimelik cümleleri karışık olarak kullamalarına rağmen, üç yaş civarında iki farklı dil sistemini önce sözcük dağarcığı, ardından söz dizimsel olarak birbirinden ayırmaya başladığı görülmektedir (Macrory 2006: 164; Schelletter; 2002: 93; Garau ve Vidal 2000: 174; Petitto vd. 2000:455; Nicoladis 1998: 105).

Çocuklarda iki dilliliğin kazanımı ile ilgili ikinci görüş ise dillerin sırayla kazanımıdır. Bu görüşe göre üç yaşından sonra ana diline ikinci bir dilin eklenmesi söz konusudur. Her iki dil bu durumda tek tek kendi sistemine özgü kurallarla gelişmektedir (Burns vd., 2007: 456, Genesee ve Nicoladis 2006: 8, Macrory 2006: 164; Johnson ve Wilson, 2002:27; Bell vd., 2001:72, Holm ve Dodd, 1999:350; Hulk ve Linden 1998:178; Müller 1999:152).

De Houwer (1999) ve Genesee ve Nicoladis (2006) göre, iki dilin aynı anda kazanımını, dillerin sırayla kazanımından ayıran en önemli özellik, çocuğun doğumdan üç-dört yaşına kadar bir ebeveyn bir dil (one parent-one language) kuralına göre iki dile eş zamanlı maruz kalmasıdır (Genesee ve Nicoladis 2006:9; De Houwer 1999: 147).

Dillerin Aynı Anda Kazanımında Görülen Gelişimsel Süreç

İki dilin aynı anda kazanımında “Bütünsel Dil Sistemi (Unitary Language System-USL)” hipotezi temel alınmaktadır. Bu hipoteze göre iki dile aynı anda maruz kalan çocuklar, 3 yaşına kadar iki dilin temsillerini tek bir dil sistemi gibi (ses birimi, söz dizimi, sözcük vb) kaynaştırır. Üç yaşından sonra her iki dil sistemini birbirinden ayırma işlemine başlayarak dilleri kendine özgü sistemleri içerisinde kullanmaya başlar (Macrory 2006: 164; Schelletter; 2002: 93; Garau ve Vidal 2000: 174; Petitto vd., 2000:455; Nicoladis 1998: 105).

İki dilin aynı anda kazanımında çocukların sözcük öncesi gelişimleri üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre iki dilli bebekler 4. aydan itibaren iki dilin aynı ritimdeki gruplar ile farklı ritim gruplarını, eğer sahip olduğu dillerden

biri tanıdık ise ayırıştırabilir (Burns vd. 2007: 456, Genesee ve Nicoladis 2006: 8).

Bosch ve Sebastian-Galles (2001), aynı anda İspanyolca ve Katalanca'ya maruz kalan 4.5 aylık bebeklerin, aynı ritim gruplarına ait diller arasında ayırıştırma yeteneğine sahip olduklarını bulmuşlardır (s.38). Bu sonuç, aynı anda iki dili kazanan çocukların dilleri birbirinden ayırma yeteneğinin var olduğunu ve bu yeteneğin iki dilli çocukların ayrı dilsel sistemleri inşa etmesi için işlevsel bir önem taşıdığını göstermektedir (Genesee ve Nicoladis 2006: 9).

Dilleri aynı anda kazanan çocukların, ses birimlerindeki özellikleri algılama becerileri, başlangıçta tek dilli çocukların ses birimsel özellikleri algılama becerileri ile aynıdır. Mırıldanma döneminde tek dilli bebekler ile iki dilli bebekler aynı özelliklere sahip sesleri çıkarırlar. İki dilli bebeklerde, tek dilli bebekler gibi maruz kaldıkları dillerden bağımsız olarak mırıldanmaya başlar. İngilizce ve İspanyolca iki dilli bebekler ve İngilizce konuşan tek dilli bebeklerle yapılan bir araştırmada hem iki dilli çocukların hem de İngilizce tek dilli çocukların 6-7. aylarda doğal mırıldanma döneminde maruz kaldıkları dillerden bağımsız olarak sesleri çıkardıkları bulunmuştur (Oller vd. 1997: 408; Paradis 2001: 21).

Tek dilli bebeklerin 8. ayda iki farklı ünlü grubunu ayırıştırabilirken, iki dilli bebekler bunu 12. ayda ayırıştırabilir. Bunun nedeni, iki dilli bebeklerin ses birim dağılımında her iki dilden de ses birimler yer alması, tek dilli bebeklere oranla daha fazla ses birimle karşı karşıya olmasıdır (Burns vd. 2007:456; Genesee ve Nicoladis 2006:9; Bosch ve Sebastian-Galles 1997:39).

Anlamsız sesler çıkarma döneminden sözcükleri telaffuz etmeye geçişte, yaklaşık bir yaşın sonlarına doğru tek dilli çocukların konuşmalarında içinde buldukların dilde kullanılan sözcükleri oluşturan belli ses ve ses dizileri görmeye başlar. İki dilli çocukların ses üretimlerindeki örgütlenme de tek dilli çocuklara benzer bir yapılanma gösterir (Bosch ve Sebastian-Galles 1997:39). Örneğin, hece tekrarlarıyla yeni sözcük oluşturulması üzerine yapılan araştırmalarda, Fransızca-İngilizce iki dilli bebeklerin, Fransızca ile İngilizce tek dilli bebekler gibi 10-15 aylarda ses birimleri ayırıştırmaya başladıkları saptanmıştır (Oller vd. 1997: 408).

Dilin bileşenleri, içeriği gibi etkenlerden dolayı, tek dilli çocuklarda olduğu gibi iki dilli çocuklarda da hecelerden sözcük üretimine geçişte gecikmeler görülebilir. Örneğin, tek dilli çocuklar ünlü ve ünsüzlerden oluşan heceleri birleştirerek yeni sözcükleri 17. ayda yapabilir, iki dilli çocuklar ise bu birleştirmeleri 20. aydan sonra yapabilir (Burns vd. 2007:458, Genesee ve Nicoladis 2006:9).

Araştırma sonuçlarında görüldüğü gibi iki dilli çocukların ses birim gelişim süreci tek dilli çocukların ses birim gelişimine benzer bir süreç geçirmektedir. İki dilli çocukların ses birimleri kazanımları her ne kadar tek dilli çocuklarla

aynı yaş dilimlerinde olmasa da aynı aşamaları izleyerek kazanılmaktadır.

İki dilli çocukların sözcük kazanım oranları, tek dilli çocuklara göre daha düşük olduğu düşünülse de iki dilli çocukların ilk sözcük üretimleri tek dilli çocuklar gibi 12-13. aylarda ortaya çıkmaktadır (Genesse ve Nicoladis 2006:8).

İki dilli çocuklarda her iki dilin ilk sözcük türlerine dağılımı (Örneğin, isim, fiil vb.) tek dilli çocuklarda gözlemlendiği gibi gelişmektedir. Ancak iki dilli çocuklarda, her bir dile ayrılan zaman, ilgi ve eğilim dillerin sözcük dağılımını etkileyebilir (Nicoladis 2001:844; Pearson vd. 1995:346). Almanca-İngilizce iki dilli çocuklarla yapılan çalışmalarda, çocukların her iki dilde de isimleri çok sık olarak arka arkaya sıraladıkları saptanmıştır (Schelletter 2007:93).

İki yaşına kadar çocuğun konuşmalarında, her iki dilden de bir ya da iki sözcük görülmektedir. Sözcük aşamasında çocukların her iki dilin sözcüklerini birleştirdikleri görülmektedir. Çocuk bu dönemde iki dilden de sözcükleri kullanırken, dili kullanan kişi ile dili özdeşleştirmeden dilleri paralel olarak kullanmaktadır.

Çocuklar bir objenin adlandırmasını her iki dilde yapamayabilir: Çocukların bir objenin her iki dilde de adlandırmadaki başarısızlığı, her dilin kendine özgü bir sistemi olduğunu anlayamamasından kaynaklanmaktadır (De Houwer 1999:148; Nicoladis 1998: 105, Watson 1995). Bazı araştırmacılara göre, bu aşamadaki çocukların dil sistemi tek bir dil sistemi gibidir. Başlangıçta çocuk, tek bir ses birimsel sistemle her iki dilden de sözcükler üretmektedir. Çocuk, eşdeğer çevirme yapamadığından, her iki dilin sözcüklerini bir tek dilmiş gibi birleştirerek kullanmaktadır. Genesse ve Nicoladis (2006), bu aşamada çocuğun bir dilinde kullandığı sözcük ve terimlere diğer dilde de aynı anlam ve ifadeleri vermediği için çocuğun sözcük dağılımının ayrımlaştırılmamış tek bir dil sistemine sahip olduğunu savunmaktadır (s.10). Clark (1987) da aynı şekilde iki dilli çocukların erken sözcük gelişimlerinde, sözcükleri eş anlamlı olarak kabul edemediğinden sözcükleri birleştirerek kullandıklarını belirtmektedir (Schelletter 2002: 93).

İki dilli çocuklar, ilk dönemlerde iki dilde aynı anlamı ifade eden sözcükleri ayırmadan arka arkaya kullanmaktadır. İki dilli çocukların her iki dildeki sözcük dağılımı birbirinden bağımsız olarak yapılmaktadır. Bu yapılmada iki dilin sözcük gruplarında da fiillerden çok, isim soylu sözcükler yer almaktadır. Çocukların bir objeyi her iki dildeki adlandırmadaki başarısızlığı, dili bir durum, olay ya da nesne için farklı tanımları olan bir sistem olarak anlayamadığından kaynaklanmaktadır. Bu çocuklar her iki dildeki sözcüklerin anlamsal olarak kullanışlarında eşdeğer çevirileri yapmaya 8. aylarda başlasa da bunu 1.5 yaşına kadar göreceli olarak yapabilir. Bu durum iki dilli çocukların 1.5 yaşına kadar her iki dil için tek bir sözcük dağılımı sistemini kullandıklarını göstermektedir.

Çocuklarda 1.5 yaşından sonra her iki dilde de sıçramalar görülmekte ve bu sıçramaları takiben eşdeğer çeviri oranları her iki dildeki toplam sözcük dağarcıklarının %20-25 kadar artar. Bu durum, iki dilli çocukların iki dildeki sıçramalarından sonra, her iki dilinde de farklı sözcük dağarcığı sistemini oluşturmaya başladığını göstermektedir (Patterson ve Pearson 2004: 79; Lanvers 1999:438; Deuchar 1999:24; Deuchar ve Clark 1996:353; Pearson vd.,1995: 349; Genesee vd. 1995: 661).

İki dili aynı anda kazanan çocukların sözcük dağarcığı gelişimi dört aşamada gerçekleşmektedir:

Birinci aşamada, iki dilli çocuğun sözcük dağarcığında her iki dilden de sözcükler yer alır. Çocuk bir dilinde kullandığı sözcük ve terimlere diğer dilde de aynı anlam ve ifadeleri vermediği için, çocuğun sözcük dağarcığı ayrımlaştırılmamış tek bir sözcük dağarcığı gibidir.

İkinci aşamada, her iki dilde de sözcük dağarcığı zenginleşmeye başlar, sözcük dağarcığındaki sıçramalardan sonra iki farklı dilde sözcük dağarcığı oluşmaya başlamıştır. Çocuğun her iki dilde isim, eylem, nesne ve durumları adlandıracak geniş bir sözcük hazinesi vardır. Bu aşamada, iki dilin sözcük dağarcığında ayrımlaştırma başlanmasına rağmen her iki dilde aynı anlama gelen sözcüklerin arka arkaya kullanımları devam etmektedir.

Üçüncü aşamada, çocuğun sözcük dağarcığında her iki dildeki sözcükler, aynı ilişkisel ifadelerle sahiptir, yalnızca sözcükleri dillere göre sınıflandırması farklıdır. Her iki dilde de birbirinden aktarımlar az da olsa devam etmesine rağmen artık iki dili de sözcük ve söz dizimsel olarak ayrımlaştırma başlamıştır.

Dördüncü aşamada ise iki dilli çocuğun sözcük dağarcığında kavramsal içerikte birbiriyle örtüşen iki sözcük sistemi ve birçok anlamsal ilişkide paylaşılır durum sözkonusudur. Her iki dilde sözcüklerin işlevlerini ve anlamlarını ayrımlaştırabilecek düzeydedir. Diller arası kavramsal olarak eş zamanlı aktarımlar yapabilir (Genesee ve Nicoladis 2006:10; Schelletter; 2002:93; De Houwer 1999:148; Nicoladis 1998: 105, Watson 1995).

İki dili aynı anda kazanan çocuklar 1.5-2.5 yaşlarında her iki dilde de oluşturdukları iki sözcüklü cümlelerde söz dizimsel belirtiler başlamaktadır. Her iki dilde oluşturduğu iki sözcüklü cümlelerde, tek dilli çocuklar gibi yoğun olarak isimler kullandıkları görülür. Örneğin, İtalyanca, İspanyolca, İngilizcede isimlerin fiillerden daha baskın olarak kullanımının ortak olduğu belirtilmektedir (Hurtado vd 2007:230). Döpke (2001); İngilizce-Almanca'yı aynı anda öğrenen Avustralyalı çocukların fiil-nesne düzeninde tek dilli Alman çocuklarından daha fazla isim cümlecikleri kullandıklarını saptamıştır (s.30).

Tek denekli uzunlamasına yapılan başka bir çalışmada, İngilizce ve Katalanca'yı aynı anda kazanan iki dilli bir çocuk incelenmiştir. Katalancada

isim ve sıfatların kullanımlarında sözdizimsel oluşumların başladığı saptanmıştır. 24-35. aylar arasında Katalancada iki ve daha fazla sözcüklü oluşumların ortaya çıktığı, ayrıca bu aylarda cümlelere olumlu olumsuz yapıların eklendiği, isim ve fiillere geçişli-geçişsiz fillerin eklendiği ve biçim birim sayısının arttığı belirlenmiştir. İki dilli çocuğun, 31. ayda, fiil+nesne (VO), fiil+özne (VS), 32. ayda özne+fiil (SV), özne+fiil+nesne (SVO), özne+fiil+tümleç (SVC), 33. ayda zarf+fiil+özne (AVS), 35. ayda özne+nesne+fiil (SOV) gibi cümle yapılarını kullanabildiği görülmüştür. İngilizcede 35. ayda iki ve daha fazla sözcüklü sözdizim oluşumlarında belirtili sıfat+isim kullanımlarının başladığı, 48. ayda özne+fiil+zarf (SVA), özne+fiil+nesne (SVO) cümle yapılarını kullanabildiği saptanmıştır (Garau and Vidal 2000:173-191). Bu ortak yapıların kullanımının, sosyal iletişimlerine bağlı olarak günlük yaşamlarında duydukları sözcükler ile bilişsel ve sosyal becerileri arasındaki bağlantıdan kaynaklandığı düşünülebilir.

Döpke (2001), İngilizce ve Almancayı aynı anda öğrenen Avustralyalı çocukların Almancada fiil- nesne (VO) ve nesne- fiil (OV) düzenlerinin her ikisini de kullandığını, fiil-nesne düzenin temel cümlede, nesne- fiil (OV) düzeni ise yan cümlede kullandığını saptamıştır. Bu çocukların, İngilizcede ise, fiil-nesne (VO) düzenini hem yan cümleciklerde hem de ana cümlelerde kullandıklarını saptamıştır (s.30).

İki dili aynı anda kazanan çocuklar, tek dilli çocuklar gibi en azından baskın olan dillerinde aynı oranda söz dizimsel ve biçim birimsel gelişim göstermektedir. İki dilli çocukların söz dizim ve biçim birim kazanımına yönelik araştırma sonuçlarında, iki dilli çocukların zayıf olan dillerinin içine, baskın olan dillerinden yapılar yerleştirdikleri görülmüştür. Normal olarak erken dönemde kazanılan dilden (Çince) daha sonradan kazanılan dile (İngilizceye) uygun olan yapılar aktarılmaktadır. Örneğin, Çince-İngilizce konuşan bir çocuk, baskın olan dili Çince'den zayıf olan dili İngilizceye aktarım yaptığı görülmüştür (Paradis ve Navarro, 2003:372; Nicoladis, 2002: 845). Bu da iki dilli çocukların söz dizimsel ve biçim birimsel olarak tek dilli çocuklara göre daha geri olabileceği tezini çürütmektedir.

İki dilli çocuklar gelişimsel olarak bir dilden diğer bir dile yapısal özelliklerde aktarımlar yaptığı için hata yapma oranları, tek dilli çocuklara oranla daha fazladır. Çünkü çocukların yapısal aktarımlar yapabilmesi için her iki dil sistemi arasında bir örtüşmenin olması gerekmektedir. Eğer diller arasında yapısal olarak bir örtüşme yok ise, çocukların her iki dil de yapısal hatalar yapma olasılığını artmaktadır (Paradis ve Navarro 2003:372; Nicoladis 2002: 845; Hulk ve Müller 2000: 228).

Paradis ve arkadaşları (2003), Fransızca ve İngilizce iki dili çocukların özel dil hataları ile ilgili yaptıkları çalışmalarında, çocukların her iki dilde

de aynı derecede ve aynı özelliklerde hatalar yaptıklarını; ayrıca Fransızca ile İngilizce'yi tek dil olarak konuşan çocukların da aynı özel dilsel hataları yaptıklarını saptamışlardır (s.114).

Paradis ve Genesee (1996) yaptıkları araştırmalarında, Fransızca-İngilizce iki dilli 2-3 yaş arası çocukların; fiillerin (non-finite verb= he go) mastar ve çekimsiz şekillerini, fiillerin (finite verb= he goes) belirli şahıs ve sayı gösteren şekillerinden daha önce kullandıklarını bulmuşlardır. Ayrıca Fransızcadaki fiillerin belirli şahıs ve sayı gösteren şekillerini İngilizce'den daha önce kullandıklarını, Fransızcadaki yalnızca zamir ile birlikte belirli şahıs ve sayı gösteren fiilleri kullanırken; İngilizcede zamirlerle birlikte hem fiillerin mastar ve çekimsiz şekillerini, hem de fiillerin belirli şahıs ve sayı gösteren şekillerini kullandıklarını, Fransızcadaki fiillerden sonra olumsuzluk ekini, İngilizcede ise fiillerden önce olumsuzluk eklerini kullandıklarını saptamışlardır. İki dili aynı anda kazanan çocukların sergilediği bu karakteristik özellikler bu dilleri tek dil olarak kazanan çocukların özellikleriyle aynıdır (Nicoladis ve Genesee 1997: 259:22; Paradis ve Genesee 1996:21).

İki dilli çocukların 3-4 yaşlarında dil kullanım özelliklerine baktığımızda ise karşımıza çıkan tablo şu şekildedir: Kod değiştirme yöntemiyle, çocuklar başka bir dilden o an konuştuğu dile sözcük, kavram gibi kopyalamalar yapmaktadır. İki dilli çocuklar, kurduğu cümlelerin başında, ortasında ya da sonunda bir başka dile geçiş yapabilir. Bu geçişleri konuşma esnasında kavram ya da sözcüğün anlamsal olarak hatırlanmadığı ya da o anda diğer dildeki anlamın daha orijinal olduğunu düşündüğünde zaman yapabilir. Dilin, bu şekilde konuşma sırasında değiştirilerek kullanılması "Kod Değiştirme" olarak ifade edilir (Garau ve Vidal 2001:61).

İki dilli çocuklar 5-6 yaşlarında, iletişimde kullanacakları dili, dil yeteneklerine ya da dil tercihlerine göre kendileri belirleyebilir. Kişilerle dilleri özdeşleştirerek kullanabilir. Farklı dillere sahip anne babalarıyla anne babasının ana dilini; eğitim kurumunda ise eğitim dilini tercih ederek dilleri birbirinden disiplinli bir şekilde ayırt edebilecek yetiye sahiptir. Bu tercihinde, iki dilin öğrenimiyle ilgili olumlu deneyim geçmişi de önemlidir. Çevresindeki kişiler çocuk ile karma bir dil ile iletişime geçiyorsa, çocuk kullanılan dil ile kişiyi özdeşleştirmede sorun yaşayacağından, karma bir dil geliştirmektedir (Hurtado vd. 2005:231; Vuletic 2002: 170) ki göçmen çocuklarının yaşadığı en önemli dil problemlerinden biri bu durumdur.

İki dilli çocuklarda sıkça görülen bir diğer sorun da, konuşma akışı içerisinde o an kullanılan dilin dışında ikinci dilden bir sözcük ya da kavram kullanıldığında farkında olmadan konuşmaya ikinci dilden devam etme durumudur. Bu durum daha çok, her iki dilde de devamlı destek ya da teşvik görmeyen çocuklarda görülür. Her iki dilde de aynı anlamlı ya da benzer sesli sözcüklerdeki

ses ayrımlarının yetersizliği kod değişikliğine neden olabilir. Konuşan kişi benzer sesleri ya da kavramları duyduğunda farkında olmadan konuşmasına diğer dilden devam edebilir (Comeau vd., 20007: 161).

Dillerin Sırayla Kazanımında Görülen Gelişimsel Süreç

Çocukların, yaklaşık üç yaşından sonra ilk diline ikinci bir dilin eklenmesi durumu ikinci dil kazanımı ya da dillerin sırayla kazanımı olarak adlandırılmaktadır. Eğer çocukta dillerin aynı anda kazanımı söz konusu değilse yani ebeveynlerinin anadili ile içinde bulunulan toplumda kullanılan dil aynı ise burada “dil ediniminden” değil “dil öğretiminden” söz edilmektedir ki bu da ikinci dil kazanımıdır (Second language acquisition).

Araştırmacılara göre dillerin sırayla kazanım süreci, bulunulan çevre itibariyle doğal şartlar altında ya da eğitim yoluyla gerçekleşmektedir (Harding ve Riley 1986; Pham 1994; McLaughlin vd, 1995; Watson, 1995; Clark 2002:182).

Son 25 yıla uzanan araştırmalarda, iki dilli çocukların doğumdan itibaren her iki dili aynı anda kazanımlarında “Dil Öğrenme Kapasitesi” (Language Making Capacity) hipotezini temel alarak nörolojik olgunlaşmanın dil kazanımda etkili olduğunu vurgularken, çocuklarda sırayla dil kazanımında (second language acquisition) “Kritik Dönem” (Critical Period) hipotezini temel alarak ikinci dilin kazanılmasında hangi yaşların kritik olabileceği üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir (Miesel 2007:35).

Dillerin sırayla kazanımında temel alınan Kritik Dönem Hipotezi’ne göre dil bilimsel yapıların kaynaştırılabilmesi için her bir dil bilimsel yapılarının kazanılmasında farklı kritik dönemler vardır. İkinci dilin kazanımı ile ilgili yapılan araştırmalarda kritik dönem olarak çok farklı yaş oranlarının önerildiği dikkati çekmektedir. Dil-beyin ilişkisini inceleyen araştırmalarda ikinci dil kazanımında kritik dönem olarak 3-8 yaş aralığı önerilirken; dil bilimsel araştırmalarda, ses bilimi ve söz dizimi için 3-4 yaş arasında erken sönmelerin başladığını vurgulayarak bu görüşe karşı çıkmaktadır (Miesel 2007:35; Watson 1995).

Miesel (2007)’e göre çocukların ikinci dili kazanmalarında kritik dönem 3-7 yaş arasındadır. Miesel’e göre kesin olmayan yaş oranları; dillerin aynı anda kazanımında 0-3 yaş, dillerin sırayla kazanımı ya da ikinci bir dilin kazanımında 4-8 yaş aralıklarıdır (s.35-36).

Bahous (1999) ise dillerin sırayla kazanımında yaş faktörünü, nörolojik, psiko-motor koordinasyon, kültürel tutumlar, bilişsel gelişim gibi faktörlerin etkilediğini belirterek 5 yaşından önce ikinci dil kazanımına başlanmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Çocukların bilişsel olgunlaşmaya bağlı olarak temel düşünme becerilerinin 6-10 yaşları kapsayan ilkökul yıllarında gelişmekte olduğunu, bu nedenle de gelişimsel olgunlaşmanın ikinci dil kazanımını etkileyeceğini belirtmektedir. Çocuklar ana dil gelişimini 5 yaşına kadar ancak

tamamladığından, beynin iki ayrı dil sistemini o yaştan önce kontrolde zorlanacağı ayrıca psiko-motor koordinasyon olarak 5 yaşına kadar konuşma kaslarının tam olarak gelişmemesinden dolayı dillerin yapısına göre karmaşık olan seslerin (r/l gibi) kontrollerinin devam etmesi dolayısıyla henüz ana dilinde ses birimsel süreç devam etmekte olduğundan, 5 yaşından önce ikinci bir ses birim, sistemini çocuğun algılamada zorlanacağını belirtmektedir. Dolayısıyla dillerin sırayla kazanımında kritik yaşın beş yaştan sonra olması gerektiği savunulmaktadır (s. 3-4).

Her iki dilin sırayla kazanım süreci karmaşık ve uzun bir süreci kapsamaktadır. Tartışmalarda görüldüğü gibi dillerin sırayla kazanımında kritik olan yaşın ne olduğu hâlâ tartışılan bir nokta olarak devam etmektedir. Ancak araştırmalarda ortak olan nokta 3-6 yaş arası bir çocuk kendi duygu ve düşüncelerini anadilinde ifade etmede sorun yaşıyor ise kendi anadilini kullanmakta sıkıntı yaşayan bir çocuğa ikinci dil eğitimi vermek onun daha fazla problem yaşamasına neden olacağından; çocuk ikinci dil eğitimine hazır olana kadar yani anadili kazanım sürecini gerçekleştirene kadar başlanmaması doğru bir tercih olacaktır.

Yapılan araştırmalara göre okul öncesi dönemde iki dilin sırayla/ikinci dil kazanımında görülen aşamalar:

Etkileşim aşaması (Interactional phase): Bu aşama çocukların ikinci dile başlama aşamasıdır ancak çocuklar bu aşamada daha çok ana dilini (home language) kullanmaktadır. Etrafında birileri olduğu zaman onlardan farklı bir dile konuşmayı ya da susmayı tercih etmektedirler. Çoğu çocuk, ikinci dile konuşan akranlarıyla ilk önce sözsüz iletişimle güvene dayalı bir ortam oluşturmayı dener. Oyunlarında basit, tek kelimelik ifadeler kullanarak iletişime geçme yolunu dener.

Durgunluk/sessizlik aşaması (Silent period): İkinci dili öğrenen çocukların bir çoğu ilk zamanlarda ikinci dilin yapısını anlayana ya da kavrayana kadar birkaç ay kendilerini ortamda çekinik bırakarak sessizlik sürecine girmektedirler. Ancak çevresindeki yetişkinlerle ya da akranlarıyla konuşmamasına rağmen yardım almak için sözsüz iletişimi kullanır. Bu süreçte geçici alçak bir sesle ikinci dillin sesleriyle oynayarak çevresindekilerle iletişim kurmaya çalışır. Bu sessizliğin süresi çocukların ikinci dili öğrenme stiline ya da bireysel özelliğine göre değişmektedir (Watson 1995, McLaughlin ve diğ., 1995).

Girişim aşaması (Interference): Bu aşamanın temel özelliği, telgraf konuşmaların ve sabit olan kısa yapıların kullanılmasıdır. Cümle yapılarında genelde kısa ve biçim birimleri tam olarak yerleştirmeden kullanımlar görülür. Çocuk en kısa yoldan ikinci dilde kendini ifade etme yoluna başvurmaktadır. Çocuklar genelde ana dilindeki sistem yapısından yararlanarak ikinci dili kullanmaya çalışır. Bu kullanımlarda normal olarak hatalı yapılar oluşturur. Ana

dilinde yetersiz olan ve hata yapan çocuklar benzer hataları ikinci dile transfer etmektedirler. Örneğin, İngilizceyi ikinci dil olarak öğrenen bir çocuk “I want to put the paper on the table” ifadesini “put paper” şeklinde kısaltarak ve biçim birimleri eksilterek kullanabilir (Watson 1995 McLaughlin vd. 1995).

Son aşamada, ikinci dilin kullanımında çocuk yaratıcı bir boyuta ulaşmaktadır. Telgraf konumlar azalır, telaffuz gelişir ve sözcük dağarcığı artar. Başlangıçta sabit yapıların telaffuzlarını kullanırken, zamanla ikinci dilin söz dizimsel yapısını anladığını kullarımlarında göstermeye başlar. Dil üzerinde yaratıcı bir kontrol sağlayarak söz dizimsel yapının kurallarını yerinde kullanmaya başlar (Watson 1995, McLaughlin vd. 1995).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, günümüzde çocukların büyük çoğunluğu birden fazla dil öğrenerek büyümektedirler. Ülkeler arası göçler, turizm, yurt dışında eğitim, farklı uluslardan gelen insanların evliliği gibi çeşitli nedenler, iki veya çok dillilik durumu gittikçe yaygınlaşmaktadır ve tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de anne-babalar, iki veya çok dilliliğin bireylere sağladığı olanaklar nedeniyle çocuklarının ana dillerinin dışında en az bir yabancı dil öğrenmelerini arzu etmektedirler. Ancak iki dilin aynı anda kazanımı ile ikinci dil kazanımı arasındaki ince nokta eğitimciler ve aileler tarafından çok iyi bilinmelidir. İki dili aynı anda kazanan çocuğun yarım dillik (semi-lingual) sürecine girmemesi ebeveynlerin göz önünde bulundurmaları gereken önemli bir noktadır. İki farklı dilin konuşulduğu bir ailede, her iki dili de ideal olarak kazandırmanın yolu doğumdan itibaren anne-baba ve çocuk arasındaki sağlıklı iletişime bağlıdır. Bu nedenle çocukla iletişime geçerken evde kullanılan dillerin ayırt edilmesi, çocuğun dilleri kullanan kişilerle özdeşim kurmasını sağlayarak çocuğu kiminle hangi dili konuşacağı konusunda aydınlatır. Anne-babaya da çocuklarıyla kendi anadillerinde daha rahat iletişim kurma imkânı verir. Bu durumdaki anne-babalar çocuklarıyla iletişim kurarken tutarlı bir tutum takınmalı ve onlarla hep aynı dili konuşmaya özen göstermelidir. Fakat bu koşullarda dahi çocuğun dil ile ilgili sıkıntıları ortaya çıkmaktaysa tek bir dilin tercih edilmesi ve evde anne-babanın çocukla bu dil üzerinden iletişim kurmaları daha sağlıklı olacaktır. Çünkü yetişkinlerde olduğu gibi çocuklar da çevreleriyle iletişimlerinde kendilerini en iyi bildikleri dilde ifade ederler ve bu onların sağlıklı bir iletişim temeli oluşturmasını sağlar.

Bütün çocuklar iki veya çok dili aynı anda öğrenebilirler. Çocukların her iki dili ideal bir şekilde geliştirebilmeleri için ev, okul öncesi eğitim kurumu ve eğitimci etkin bir şekilde işbirliğinde olması gerekir. İki dilli ebeveynler bu dilleri nasıl öğretecekleri ya da ev ortamında nasıl kullanabilecekleri konusunda hem eğitimcilerden hem de dilbilimcilerden yardım almalıdırlar. Bilinçsiz bir dil kullanımı iki dilli çocuğu tüm dil ortamlarından uzaklaştırabilir. Bu sonuçlara dayanarak ülkeler arası öğretmen/öğrenci değişim programları desteklenmeli

ve çok kültürlü ortamda yer alan çocukların kültürel ortamlarının tanınması sağlanarak iki dilli/çok dilli çocukların eğitimlerine yardımcı olunmalıdır.

Okul öncesi eğitimde ve yabancı dil öğretimi alanında öğretmen yetiştiren fakültelerin ders programlarına iki dilli/çok dilli çocukların eğitimlerine yönelik seçmeli derslerin yer alması önerilebilir. Bu yolla okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin ve yabancı dil öğretimi öğretmenlerinin işbirliği içinde çalışmaları sağlanabilir. Bu işbirliği içerisinde Türkiye de en büyük eksiklik olan iki dilli/çok dilli çocuklara yönelik resimli çocuk kitapları yazılabilir.

İkinci dil eğitiminde iki dili destekleyen dil merkezli eğitim programları uygulanmalı ve ailelerde bu uygulamanın içine dahil edilmelidir. Anne-baba eğitimi çocuk gelişimindeki dil öğretimindeki en önemli süreçtir. Çocuk merkezli yoğunlaştırılmış normatif yaklaşımı temel alan dil merkezli programlarda çocukların gelişimsel özellikleri temel aldığından, dil kazanımına yönelik yönlendirmeler, okul öncesi sınıf ortamında doğal bir şekilde yapılmaktadır ve çocukların diğerleriyle iletişime geçmesini ve dilin kazanımını kolaylaştırmaktadır (Rice 1995:29).

Kaynaklar

- BAHOUS, Jocelyne. (1999), "What Language Should A Lebanese Child Learn First?" Lebanese American University Multilingualism An Multiculturalism In Lebanon One Day International Conference. Beirut, Lebanon. Dec. 3. *ED. 461-991 Fl:027-13.*
- BELL, M. J., MÜLLER, N. & MUNRO, S. (2001), "The Acquisition Of Rhotic Consonants By Welsh-English Bilingual Children." *International Journal of Bilingual. 5: 71-86.*
- BOSCH, L. And SEBASTIAN-Galles, N. (2001), "Evidence of Early Language Discrimination Abilities in Infant From Bilingual Environments. *INFANCY. 2(1):29-49.*
- BURNS, T.C., YOSHIDA, K.A., HILL, K. And WERKER, J.F. (2007), "The Development Of Phonetic Representation In Bilingual And Monolingual Infants." *Applied Psycholinguistic. 28: 455-474.*
- CLARK, Beverly. A. (2002). "First-and Second-Language Acquisition in Early Childhood. Issues in Early Childhood Education:" Curriculum, Teacher Education, & Dissemination of Information. *Proceedings of the Lilian Katz Symposium. November 5-7. 2000. (Ed. Dianne Rothenberg,).*
- CONBOY, B. T. And DEBRA, L. M. (2006), "Two Language, One Developing Brain: Event-Related Potentials to Words In Bilingual Toddlers." *Developmental Science. 9(1): F1-F12.*
- COMEAU, L., GENESSE, F. And MENDELSON, M. (2007), "Bilingual Children's of Breakdown In Communication" *Journal Child Language. 34:159-174.*
- DE HOUWER, Annick . (1999), "Two or More Languages in Early Childhood: Some General Points and Practical Recommendations" *EDO-FL-99.*
- DEUCHAR, M. & CLARK, B. A. (1996), "Early Bilingual Acquisition Of The Voicing Contrast In English- Spanih" *Journal Of Phonotic. 24: 351-365.*

- DEUCHAR, Margaret (1999), "Are Function Words Non-Language-Specific In Early Bilingual Two-Word Utterances" *Bilingual: Language And Cognition* 2(1):23-34.
- DÖPKE, Susanne. (2001), "On The Copmlementarity Between UG And Other Language Acquisition Model" *Bilingual: Language And Cognition* 4(1):28-30.
- GARAU M.J. And VIDAL, C.P. (2000), Subject Realization In The Syntactic Development Of A Bilingual Child. *Bilingualism: Language And Cognition*. 3(3): 173-191.
- GARAU M.J. And VIDAL, C.P. (2001), "Mixing Pragmatic Parental Strategies In Early Bilingual Acqisition" *Journal Of Child Language*.28: 59-86.
- GENESEEE, F., NICOLADIS, E.& PARADIS, J. (1995), "Language Differentiation In Early Bilingual Development" *Journal Of Child Language*. 22:611-631.
- GENESEEE, F., And NICOLADIS, E. (2006), *Bilingual Acquisition: Bilingual First Language Acqisition*. In E. Hoff & M. Shatz (Ed.) *Handbook Of Language Development*, Oxfort, Eng. Blackwelll.
- HARDING, E. & RILEY, P. (1986). *The Bilingual Family: A Handbook for Parents*. Cambridge University Press. London.
- HOLM, A. And DODD, B. (1999), "A Langitudinal Study Of Phonological Development Of Two Cantonese-English Bilingual Children." *Applied Psycholinguistic*. 20:349-376).
- HULK, A. And LINDEN, E. V. (1998), "Evidence For Transfer In Bilingual Children" *Bilingual: Language And Cognition*. 1(3):177-180.
- HULK, A. & MÜLLER, N. (2000), Bilingual First Language Acquisition At The Interface Between Syntax And Pragmatics. *Bilingual: Language And Cognition*. 3:227-244.
- HURTADO, N., MARCMAN, V. A. And FERNALD, A. (2007), "Spoken Word Recognition by Latino Children Learning Spanish As Their First Language" *Journal Child Language*.33: 227-249.
- JOHNSON, C. E. & Wilson, I. L. (2002), "Phonotic Evidence For Early Language Differentiation: Research Issue And Some Preliminary Data" *International Journal Of Biligualism*. 6: 271-289.
- LANVERS, Ursula (1999), "Language Alternation In Infant Bilingual:A Development Approach To Codeswitching." *Interanational Journal Of Bilingual*. 5: 437-464.
- LEE, Patrick. (1996), "Cognitive Development In Bilingual Children: A Case For Bilingual Instruction In Early Childhood Education" *The Bilingual Research Journal*. 20 (3-4): 499 – 522.
- MACRORY, Gee (2006), "Bilingual Language Development. What Do Early Years Practitioners Need To Know?" *Early Years*. 26(2):159-169.
- MCLAUGHLIN, B., BLANCHARD, A. G. And OSANAI, Y. (1995), *Assessing Language Development In Bilingual Preschool Children*. NCBE Program Information Guide Series, Number 22, Summer.
- MEISEL, Jurgen M. (2007), "The Weaker Language In Early Child Bilingualism: Acquiring A First Language As A Second Language?" *Applied Psycholinguistics*. 28(3):33-43.
- MÜLLER, Natascha (1999), "Trasfer In Bilingual First Language Acquisition" *Bilingualism: Language And Cognition*. 1(3): 151-171.
- NICOLADIS, Elena & GENESEEE, Fred (1997), "Language Development In Preschool Children" *Journal Of Speech-Language Pathology And Audiology*. 46: 439-464:
- NICOLADIS, Elena (1998), "First Clues To The Existence Of Two Input Language: Pragmatic And Lexical Differentiation In Bilingual Child" *Bilingualism: Language And Cognition*. 1: 105-116.

- (2001), "Finding first words in the input" In J. Cenoz & F. Genesee (Eds.), *Trends in Bilingual Acquisition* (pp. 131-147). Amsterdam: John Benjamins.
- (2002), "What Is The Difference Between "Toilet Paper" And "Paper Toilet"?" Frenc-English Bilingual Children's Crosslinguistic Transfer In Compound Nouns" *Journal of Child Language*. 29: 843-863.
- OLLER, D.K., EILER, R. E., URBANA, R. And COBO-LEWIS, A. B. (1997), "Development Of Precursors To Speech In Infants Exposed To Two Language" *Journal of Child Language*. 24: 407-425.
- PARADIS, Johanne . & GENESEE, Fred (1996), "Syntactic Acquisition In Bilingual Children: Auotonomous Or Interdependent? Studies In Second Language Acquisition" *International Journal Of Bilingualism*. 6: 1-25.
- PARADIS, Johanne (2001), "Do Bilingual Two Year Olds Have Separate Phonological Systems" *International Journal Of Bilingualism*. 5:19-38.
- PARADIS, Johanne., CRAGO, Martha., GENESEE, Fred., & RICE, Mabel (2003), "Bilingual Children With Specific Language Impairment: How Do They Compare With Their Monolingual Peers?" *Journal Of Speech-Language Hearing Research*. 46:113-127.
- PARADIS, Johanne. & NAVARRO, Samuel (2003), "Subject Realization And Crosslinguistic Interference In The Bilingual Acquisition Of Spanish-English: What Is The Role Of The Input?" *Journal Of Child Language*. 30:371-393.
- PEARSON, Barbara Z., FERNANDEZ, Sylvia. C., & OLLER, D. Kimbrough (1995), "Croslinguistic Synonyms In The Lexicons Of Bilingual Infants: One Language Or Two?" *Journal Of Child Language*. 22: 345-368.
- PATTERSON, Janet L. & PEARSON, Barbara Zurer (2004), "Bilingual Lexical Development: Influences, Contexts, And Processes" (Ed. In B. A. Goldstein), *Bilingual Language Development And Disorders In Spanish-English Speakers*. MD: Paul H. Brookes Baltimore. London.
- PETITTO, Laura Ann, KATERELOS, Marina, LEVY, Bronna G., GAUNA, Kristine, TETREAUULT, Katren And FERRARO, Victoria (2001), "Bilingual Signed and Spoken Language Acquisition From Birth: Implication For The Mechanisms Underlying Early Bilingual Language Acquisition" *Journal Child Language*. 28: 453-496.
- PHAM, Lee (1994), "Infant Dual Language Aquisition Revisited." *The Journal of Educational Issues of Language Minority Student* 14:185-210. (<http://www.ncela.gwu.edu/pubs/jeilms/vol14/pha> adresinden 25 Eylül 2006 tarihinde alınmıştır.)
- RICE, Mabel L. (1995), *Building Language-Focused Curriculum for the Preschool Classroom. v.I A Foundation For Lifelong Communication*. (Ed. Rice, Mabel L. and Wilcox Kim A). Paul H. Brookes Publishing Co.Inc, Baltimore, Maryland.
- ROMAINE, Suzanne (1989), *Bilingualism*. Balckweel.Publishing. UK.
- SHELLETTER, Christina (2002), "The Effect Of Form Similarity On Bilingual Children's Lexical Development" *Bilingualism: Language And Cognition*. 5 (2):93-107.
- WATSON, Claire (1995), "One Language or Two? Helping Families From Other Cultures Decide on : How To Talk To Their Child with Language" (<http://www.spanishworkshopforchildren.com/resources/resources.htm>) adresinden 10 Ağustos 2007 tarihinde alınmıştır.